

93

4203

Az Iskolai Filmintézet diafilm sorozata

294.szám.

A BOCSKAI-SZABADSÁGHARC

Történelmi sorozat:24.

Készült: 1955. évben

Utmutató:

A film felhasználható az általános iskolák VII., az általános gimnáziumok III., a tanítóképzők, ipari-, mezőgazdasági-, közgazdasági technikumok, óvónőképzők II. osztályában /rendeskoruak és dolgozók tagozatában/ a Bocskai-szabadságharcról szóló tananyagrészt tanításakor összefoglaló, rendszerező, ismétlési órán. Új anyagközlő, illetve vegyestípusú óra anyagául is szolgálhat, de a tanár néhány kérdés alapján feltétlenül számon kell, hogy kérje a parasztság XVI. sz.-beli helyzetére és antifeudális harcaira vonatkozó ismereteket, **s** azután magyarázat mellett lepergeti a filmet. Ugyancsak feltétlenül időt kell biztosítani az óravégi összefoglalásra.

Általános iskolai vagy középiskolai történelmi szakköri ülésen, amennyiben a XVII. sz.-beli függetlenségi harcokkal foglalkoznak, levetíthető a film megfelelő magyarázattal. A film anyaga és kísérő szövege erősen hangsúlyozza a hajduk, a népcsoportok szerepét, így pótolja tankönyveink hiányosságait, amelyeket elsősorban és májdnem kizárólagosan Bocskai szerepét, jelentőségét emeli ki.

1. A 15 éves háború /Hosszu hadjárat 1591-1606. térkép jelmagyarázattal/.

Buda elfoglalása után a török, mint valami ék hatolt az ország testébe és azt három részre szakította. A Habsburgok kezére került területeken a központi hatalom megszilárdult, ez azonban nem a fejlődést szolgálta, hanem súlyos támadást jelentett a magyarság ellen. A központosított uralom a katolikus reakcióra támaszkodott. A Habsburg központosító hatalom megszilárdulásával és a katolikus reakció támadásával egyidejűleg 1591-ben megindult a törökök támadása is. A háború egyfolytában 15 évig tartott. A kép a hosszu hadjárat térképét ábrázolja.

2. Török fegyverek.

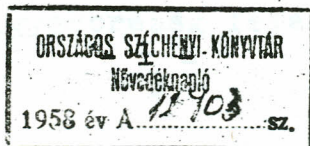
A törökök csákánnyal, karddal, buzogánnyal harcoltak, pisztolyuk és puskatartójuk is volt.

3. Magyar fegyverzet

A magyar fegyverzet: páncéling sisakkal és kard.

4-9. XVI. századbéli hajdu-ábrázolások egykoru rézmetszetek alapján

A 15 éves háború folyamán a bécsi udvar nem törekedett

döntő győzelemre. Báthory Zsigmond lemondása után Erdélyt császári katonaság szállta meg és még jobban pusztította, mint a közben benyomult török. Basta, császári tábornok rémuralma Erdélyt "csendes" országgá tette. A török és császári csapatok támadásai közepette a végvári katonának, hajdunak mindig készen kellett állnia hol védelemre, hol támadásra. A hajduk eredetileg délszláv marhapásztorok, hajtók voltak, akik harcoltak Dózsa seregében, résztvettek a török elleni küzdelemben, szolgáltak végvárakban. A XVI. században a magyar jobbágyok, parasztok tömege került a hajduság sorába. Az idegen elnyomás és a feudális rendszer kényszerítette a hajduságot a katonai életre, miután megfosztotta őket az életlehetőségektől, otthonaiktól. Nagyrészt gyalogosok voltak, de lovasok is akadtak közöttük. Számuk a XVI. század végén már 20-30 ezer között mozgott. Katonai értéküket először Báthory István, Erdély fejedelme ismerte fel, ő szervezte meg őket; száz hajdu fölé egy hadnagyot, négy-ötszáz fölé egy-egy kapitányt rendelt. A 15 éves háború idején a hajduk egy része császári zsoldban harcolt a török ellen. A képek a XVI. századbéli, illetve Bocskay korabeli hajdukat ábrázolnak.

10. Hajdu-fegyverek, buzogány, kard

A hajduk buzogánnyal, csákánnyal, karddal harcoltak.

11. Hajdu diszvertezet Bocskai korából

Bocskai korából való a hemutatott hajdu diszvertezet.

12. Kassa vára

Belgiejoso gróf, a kassai főkapitány nem a török elleni harcot tartotta feladatának, hanem a rebellis magyarok fékentartását, erre használta a hajdukat is. 1604 őszén az éhező, lerongyolódott hajdusereg már lázongott Kassa alatt.

13. Káló vára

A hadsereget végül is Káló vára felé irányították s célul Gyula várának a töröktől való visszaévtelét jelölték meg. A Berettyó gázlóihoz érkezve tudták meg a hajduk, hogy a hadjárat célja nem a török visszaszorítása, hanem a bihari nagyur, Bocskai István megtörése.

14. Bocskai képe

Bocskai István Báthory családdal való rokonsága révén korán nagy szerephez jutott az ország kormányzásában. Mint váradi kapitány az erdélyi haderőknek is ő parancsolt s Mihály havasalföldi vajdával való szövetségben Gyurgyevonál a török ellen ádáz küzdelemben nagy győzelmet aratott, s nevét Európa-szerte ünnepeltté tette. Basta rémuralma, Erdély pusztulása idején már régen nem volt Erdélyben. A fejedelmi hadak vezetését kivették kezéből s tanácskozás ürügyével Prágába csalták, ahol fogságba vetették. 1602 telén tért haza Bihar megyei birtokára, ahol visszavonultan

élt, míg Belgiojoso szemet nem vetett arra. A bécsi udvar súlyos pénzügyi nehézségeiből ugyanis a magyar, elsősorban protestáns főurak nagybirtokainak elvételével akart kilábolni. Így indítottak pert a gazdag Illésházy István ellen s a pertől fej- és főleg jószágvesztést reméltek. Illésházy kimenekült Lengyelországba. A következő áldozatnak Bocskait szemelték ki s a hajduk kardjával akarták megsemmisíteni.

15. Bocskai zászlója.

A hajduk azonban erre nem voltak hajlandók: felkeresték Bocskait s a földönfutó magyar jobbágyság és a nagybirtokos főur között szövetség jött létre. Bocskai zászlója alá álltak, hogy kivivják az ország szabadságát. A hajduk Bocskai vezetésével a Diószeg-Álmosd közötti erdőben rátámadtak a császári csapatokra és azon győzelmet arattak. A bihari nagyur és a jobbágyhajduk összefogásával indult meg a XVII. század elején az első szabadságharc.

16. Vezéri diszesákány puskaszerkezettel és gyöngyházveretű pisztoly.

Vezéri diszesákány puskaszerkezettel és gyöngyházveretű pisztoly a Bocskai szabadságharc idejéből.

17. Bocskai a megyék útján csatlakozásra hívja fel a hazáját, népet-szerető-vitéz-embereket.

Kezdetben a szabadságharc ügyét csak a jobbágyság karolta fel. A hajduk csapata mellett a katonák "javarésze afféle Kőrös-Tiszavidéki magyar volt" - ahogy az egykori krónikás írta. Bocskai először a törökökhöz való viszonyt rendezte; tudta, hogy két arvonalon egyszerre nem folytathat eredményes harcot. A szultán Erdély fejedelmévé tette, amit később szentesített az erdélyi országgyűlés. Kassáról boesátotta ki Bocskai első felhívását a magyarországi nemességhez, melyben csatlakozásra hívta fel minden hazája és nemzete szerető embert a magyar szabadság és a protestáns vallás védelmére.

18. Bocskai a harctéren.

A felkelt-haderő /hajduk, jobbágyok, nemesek/ 1604 ősztől 1605 tavaszáig nagy sikereket ért el, Belgiojoso és Basta hadereje pedig a tél folyamán felmorzsolódott. Bocskai hadereje a felvidéki bányavárosokat is meghódította, ezzel az ország felső részét megszerezték a felkelők.

19. A hadjárat térképe

A hadjárat-térképe világosan mutatja, hogy a Kassáról kiindult csapatok a Tarczal, a Hernád, a Sajó-Rima és a Tisza mentén haladtak előre, majd a Dunántulon vetették meg lábukat: így a Habsburg Magyarország nagy részét felszabadították /1605 őszére/.

20. Bocskai István Magyarország és Erdély választott fejedelme

Az 1605-áprilisában Szerenesen összeült országgyűlés Bocskait Erdély fejedelmét Magyarország fejedelmévé választotta.

21. Bocskai fejedelmi buzogánya

Bocskai fejedelmi buzogányát a nagyszombati Bruchenthal muzeumban őrzik.

22. Bocskai fejedelmi koronája

Bocskai fejedelem koronája.

23. Aranyos érmék a XVII. századból

Aranyos érme /pénz/ Bocskai korából. Az egyik oldal felirata: Bocskai István Isten kegyelméből Magyarország és Erdély fejedelme és a székelyek grófja, a másik oldal felirata: Édes a hazáért meghalni 1605.

24. Bocskai felhívása és kiáltványa a felkelés okairól

A szerencsi országgyűlés bocsátotta ki a rendek megrázó erejű kiáltványát, melyben Bocskai és a nemesség most már közösen kifejtették felkelésük okát, célját. Az "Excusationes et protestatio" egykorú példányának egyik lapja. A szerencsi országgyűlés és a szabadságharc katonai sikerei /nem álltak meg a seregek az ország nyugati határánál, hanem becsaptak az örökös tartományokba is/ nagyban emelték Bocskai tekintélyét.

25. A császáriak békefeltételei

Bocskai nem az egyéni dicsőséget hajszolta, hanem az egész magyarság szempontjait képviselte. Lemondott a török kiűzéséről és az ország területének felszabadításáról, hogy megmenthesse a megmaradt Magyarországot. Békét kötött mind a két ellenséggel s őket egymással is megbékítette. /A kép a császáriak békefeltételeiről készült másolat./

26. A hajduk Bocskaitól kapott közös cimere

A szabadságharc sikerét elsősorban a hajduknak köszönhette. Bocskai világosan kifejezte azt, hogy a hajduk és a nemesség egymásra vannak utalva. A felkelésben mindvégig a hajduk játszották a döntő szerepet annak ellenére, hogy végül a vezetés az uralkodó osztály kezébe került. Bocskai 1605 decemberében kiadott levelében a hajdukat a paraszti, nem nemesi állapotból az országos nemességbe emelte. Letelepedésükkel közösségi önkormányzatba kerültek, a nemesség nem egyes személynek, a közösségnek szólt. A kép a hajduk Bocskaitól kapott közös cimerét ábrázolja.

27. A vitézek rendelése /1605/

"A-vitézek-rendelése" legelőterület kijelölését biztosította a hajduknak.

28. Kerpályi Bocskaitól kapott cimere

Kerpályi Dezső Benedek Bocskaitól kapott cimere.

29. Bocskai átadja az adománylevelet egy hajdunak

A hajduk nemességet és földet kaptak és cserébe fegyveres hűséget fogadtak.

30. Hajdutelepítések

Bocskai-a-hajdukat Bihar északi részén, többnyire a maga

birtokán telepítette le Szalontától kezdve Böszörményig, Káló, Dorog, Nánás, Hadház, Vámos, Péres, Sima, Vid határában és Szoboszlón.

31. Hajduböszörmény települése

----- Hajduböszörmény településének rajza 1782 évből való.

32. A bécsi béke oklevelének utolsó lapja

----- 1606. szeptember-23-án egy évi tárgyalás után létrejött a bécsi béke, mely az ország függetlenségét és szabadságát ért sérelmeket orvosolta, a protestánsok vallásgyakorlatát biztosította és elismerte az önálló erdélyi fejedelemséget. A kép a bécsi béke oklevelének utolsó lapját ábrázolja.

33. Bocskai István szobra

----- Bocskai István közvetítésével 1606 novemberében a törökkel is békét kötöttek 20 évre. A szabadságharc eredményeit a két békekötés biztosította és egyben irányt mutatott a későbbi Habsburg ellenes függetlenségi harcok számára.

34. A hajduböszörményi "Hajdusági Múzeum"

----- A hajduböszörményi "Hajdusági Múzeumban" készült a felvételek egy része. Néhány kép a budapesti Könyves Kálmán gimnázium gyűjteményéből való,

